

Michał Siedlecki

Dział Naukowy Książnicy Podlaskiej
im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku

III Międzynarodowa Konferencja Naukowa z cyklu „Odessa i Morze Czarne. Polsko-ukraińskie związki kulturowe”. Muzyka i opera w polsko-ukraińskim dialogu literackim i kulturowym

W dniu 4 maja 2017 roku obradowała w Białymstoku (w murach Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego) polsko-ukraińska konferencja naukowa poświęcona muzyce oraz operze w polsko-ukraińskim dialogu literackim i kulturowym. Organizatorami sesji byli: Książnica Podlaska, Wydział Filologiczny Uniwersytetu w Białymstoku (Katedra Badań Filologicznych „Wschód – Zachód”), a także Odeski Narodowy Uniwersytet im. Ilii Miecznikowa wraz z Biblioteką Uniwersytecką, z którą Książnica na co dzień współpracuje. Spotkanie w Białymstoku było pokłosiem podpisanego w 2017 roku porozumienia pomiędzy Biblioteką Uniwersytetu w Odessie oraz Książnicą Podlaską. Współorganizatorem imprezy pozostawało także Muzeum Literatury w Odessie. Była to już trzecia sesja naukowa ukraińsko-polska poświęcona Odessie. Dwie pierwsze to: I Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Obraz Odessy w literaturach słowiańskich”, Odessa, 12-13 września 2013 roku oraz II Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Odessa i Morze Czarne jako przestrzeń literacka i kulturowa. Idee – konteksty – interpretacje”, Odessa, 15-16 września 2016 roku.

Bezpośrednim impulsem tematycznym tegorocznej konferencji pozostawały w głównej mierze historyczne związki miast polskich z Odessą. Nie zapominajmy wszak, że inicjatorem słynnego odeskiego Konserwatorium był Polak, Witold Maliszewski (1873–1939), a liczni muzycy z Odessy występowali często w Polsce. Oba miasta, Białystok i Odessę, łączy przecież wspólna pasja operowa. Słynna Opera Odeska znana jest na ca-

łym świecie. W 2012 roku otwarto natomiast w Białymstoku gmach Opery i Filharmonii Podlaskiej (*notabene* przy ulicy Odeskiej 1).

Należy w tym miejscu szczególnie podziękować za wsparcie idei Konferencji białostockim współorganizatorom: Dyrektor Książnicy Podlaskiej, Pani Jolancie Gadek, oraz Dziekanowi Wydziału Filologicznego UwB, prof. Jarosławowi Ławskiemu, bez których wsparcia ta ważna impreza naukowa nie doszłaby do skutku. Szczególny wkład w przygotowanie sesji wnieśli doktoranci Wydziału Filologicznego UwB: mgr Monika Sobolewska, mgr Katarzyna Iwańczuk, mgr Magdalena Majewska, mgr Natalia Poleszak, mgr Bożena Bolesta-Wrona, mgr Magdalena Łapińska, mgr Joanna Wil-dowicz oraz mgr Ewelina Feldman-Kołodziejuk.

Profesor Natalia Maliutina (Odessa, Ukraina)

W skład Komitetu Organizacyjnego Konferencji weszli badacze z obu, odeskiego i białostockiego, ośrodków:

Prof. Jarosław Ławski – Wydział Filologiczny Uniwersytetu w Białymstoku;

Prof. Natalia Malutina – Katedra Literatury Ukraińskiej (Odessa, UR Rzeszów);

Dyr. Jolanta Gadek – Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego;

Dr Łukasz Zabielski – kier. Działu Naukowego Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego;

Prof. Oksana Szupta-Wiazowska – Katedra Literatury Ukraińskiej (Odessa);

Dr Iryna Necztyaliuk – Katedra Literatury Ukraińskiej (Odessa);

Dr hab. Anna Janicka – Wydział Filologiczny Uniwersytetu w Białymstoku;

Dr Robert Szymula – Wydział Filologiczny Uniwersytetu w Białymstoku;

Prof. Jarosław Poliszczuk – Kijowski Uniwersytet im. Borisa Hrinchenki;

Dr Grzegorz Czerwiński – Katedra Rosyjskiej Literatury Współczesnej (UwB, Białystok);

Dr Marcin Bajko – Katedra Badań Filologicznych „Wschód – Zachód” (UwB, Białystok);

Dr Michał Siedlecki – Dział Naukowy Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego.

Wizyta gości z Ukrainy miała oficjalny charakter. W Białymstoku, na zaproszenie Dziekana Wydziału Filologicznego UwB, gościli badacze z Odeskiego Narodowego Uniwersytetu im. J. Miecznikowa na czele z Dziekanem Evgenem Czernoivanenko i Jego Małżonką, a także grupa pracowników Muzeum Literatury w Odessie: Elena Jaworskaja, Jekaterina Homienko, Tatiana Zajarnaja oraz Lilia Melnyczenko. Gośćmi sesji byli również prof. Jarosław Poliszczuk z Kijowa, filolog i komparatysta. Warto dodać, iż dwoje uczestników sesji pozostało na stażach na Wydziale Filologicznym UwB, gdzie m.in. prowadzili zajęcia ze studentami filologii wschodniosłowiańskiej, a także w Książnicy Podlaskiej.

Zagadnienia badawcze podjęte podczas tegorocznej konferencji dotyczyły przede wszystkim: literackich świadectw ukraińsko-polskich związków muzycznych; opery jako tematu, motywu w utworach literackich pogranicza kulturowego polsko-ukraińskiego; historii ukraińsko-polskich

kontaktów muzycznych; muzyki i opery w literaturze ukraińskiej i polskiej w kontekście wzajemnych związków kulturowych Polski oraz Europy Środkowej i Wschodniej; motywów ukraińskich i polskich w librecie operowym, jak również opery, muzyki, teatru muzycznego w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, nad Bałtykiem i Morzem Czarnym.

Obrady odbywały się w Gmachu Głównym Książnicy Podlaskiej (ul. M. Skłodowskiej-Curie 14 A), w Sali Konferencyjnej na VI piętrze. Pierwszego dnia konferencji (4 maja) wysłuchano 17 wystąpień prelegentów z Polski i Ukrainy. Uczestników spotkania uroczyście powitali: Pani Jolanta Gadek (dyrektor Książnicy Podlaskiej) oraz prof. Jarosław Ławski (dziekan Wydziału Filologicznego Uniwersytetu w Białymstoku). Ze strony ukraińskiej głos zaś zabrali: prof. Evgen Czernoivanenko (dziekan Wydziału Filologicznego Odeskiego Narodowego Uniwersytetu), jak również prof. Natalia Maliutina (Katedra Literatury Ukraińskiej, Odeski Narodowy Uniwersytet). Informacje organizacyjne przekazał gościom dr Łukasz Zabielski (kierownik Działu Naukowego Książnicy Podlaskiej). Obrady plenarne 4 maja (czwartek) otworzyli swymi wystąpieniami:

1. Prof. Walentyna Musij (Odeski Narodowy Uniwersytet)
  - „Don Juan” Mozarta i „Don Juan Triumfujący” bohatera powieści Gastona Leroux „Upiór w operze” w świetle romantycznych koncepcji operowych;
2. Dr Jekaterina Homienko (Muzeum Literatury w Odessie)
  - Odeski teatr operowy w literaturze pierwszej połowy XIX wieku;
3. Dr Michał Siedlecki (Dział Naukowy Książnicy Podlaskiej)
  - Odessa w wierszach Petra Skrijki. Między mitem, muzyką a historią;
4. Doc. Tamara Moriewa (Odeski Narodowy Uniwersytet)
  - Temat muzyki i obraz muzyka w twórczości Włodzimierza Odojewskiego.

Ponadto w godzinach popołudniowych głos – w dwóch kolejnych częściach obrad plenarnych – zabrali następujący prelegenci:

1. Prof. Evgen Czernoivanenko (Odeski Narodowy Uniwersytet)
  - „Życie i twórczość kompozytora Fołtyna”: zagadki ostatniej powieści Karela Čapka;
2. Dr Łukasz Zabielski (Dział Naukowy Książnicy Podlaskiej)
  - Motywy muzyczne w „Fauście” A. E. F. Klingemanna;
3. Dr hab. Anna Janicka (Uniwersytet w Białymstoku)
  - Kultura ukraińska na łamach „Przeglądu Tygodniowego” (1866–1876);
4. Pani Elena Jaworskaja (Muzeum Literatury w Odessie)
  - Poetyckie recenzje przedstawień operowych;

Profesor Jarosław Poliszczuk (Kijów, Ukraina)

5. Prof. Natalia Maliutina (Odeski Narodowy Uniwersytet)

– *Współczesna opera w kontekście procesów transgresji kulturowej;*

6. Prof. Jarosław Poliszczuk (Kijowski Uniwersytet im. Borisa Hriczenki)

– *Nonkonformizm i rozwój komedii muzycznej w Odessie w okresie lat 50-80 XX st.;*

7. Doc. Iryna Neczitaluk (Odeski Narodowy Uniwersytet)

– *Aspekty kulturologiczne i współpraca literacko-muzyczna Jurija Andruchowycza i grupy „Karbido”;*

8. Doc. Artur Malinowski (Odeski Narodowy Uniwersytet)

– *Amalgamatowość powieści „Muzykant” T. G. Szewczenko w rosyjskich i ukraińskich tekstach o modelowaniu przestrzeni dziedzictwa estetycznej przyjemności.*

Obrazy zamknęły zaś wieczorem następujące wystąpienia prelegentów:

1. Dr Grzegorz Czerwiński (Uniwersytet w Białymstoku)

– *Odessa i muzyka. Twórczość Kiry Muratowej;*

2. Doc. Natalia Korobkova (Odeski Narodowy Uniwersytet)

– *Intermedialność w powieści Gastona Leroux „Upiór w operze”;*

3. Prof. Jarosław Ławski (Uniwersytet w Białymstoku)
– *Spotkanie Karola Szymanowskiego z Jarosławem Iwaszkiewiczem w Odessie*;
4. Pani Tatiana Zajarnaja (Muzeum Literatury w Odessie)
– *Janina Wajda-Korolewicz. Występy gościnne w Odessie*;
5. Pani Lilia Melnyczenko (Muzeum Literatury w Odessie)
– *Odeski teatr operowy w latach okupacji 1941–1944*.

Drugiego dnia sesji (5 maja) odbyła się zaś – dedykowana specjalnie ukraińskim prelegentom – wycieczka śladami kulturalnego dziedzictwa Białegostoku i Podlasia. Z ramienia Książnicy Podlaskiej towarzyszył im dr Michał Siedlecki.

Tuż po śniadaniu goście wyruszyli wraz z przewodnikiem spod Centrum Kultury Prawosławnej w Białymstoku w stronę gmachu Opery i Filharmonii Podlaskiej, którego wygląd zewnętrzny i wnętrze – utrzymane w minimalistycznym stylu (wedle projektu architektonicznego prof. Marka Budzyńskiego) – okazały się dla nich dużym przeżyciem estetycznym. Następnie udali się w stronę placu miejskiego, mijając po drodze modernistyczne bryły Centrum i Śródmieścia utrzymane w stylu modernistycznym (na czele z budynkiem Wydziału Filologicznego i Historyczno-Socjologicznego Uniwersytetu w Białymstoku). Kolejnym punktem programu było zwiedzanie zabytkowych okolic XVIII-wiecznego Ratusza Miejskiego oraz Bazyliki archikatedralnej Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Goście poznali późnorenesansową i barokową historię Starego Kościoła – ufundowanego jeszcze przez Piotra Wiesiołowskiego (?–1621) – jak również dzieje połączonego z nim kościoła neogotyckiego, wzniesionego w latach 1900–1905 według projektu Józefa Piusa Dziekońskiego (1844–1927). Finalnym etapem zwiedzania Białegostoku była wizyta w barokowym Pałacu Banickich i jego ogrodach, zwanym niegdyś, od swojego architektonicznego splendoru oraz bogactwa dóbr wszelakich, Wersalem Podlaskim.

Po atrakcjach turystyczno-kulturalnych w Białymstoku goście wyruszyli autokarem do Tykocina. Tu zwiedzili Mały i Duży Rynek wraz z pomnikiem hetmana Stefana Czarnieckiego (ok. 1599–1665). Następnie udali się do kościoła parafialnego pod wezwaniem Trójcy Przenajświętszej – ufundowanego przez hetmana Jana Klemensa Branickiego (1689–1771) – oraz Synagogi Wielkiej i Małej (mieszczącej obecnie ekspozycje Muzeum Kultury Żydowskiej – w tym związany z XIX-wiecznymi dziejami miasta Gabinet Glogerowski). Historia, zabytki, a także architektura tych miejsc wywarły na nich bardzo duże wrażenie. Podobnie zresztą, jak renesansowy Zamek

z XV wieku w Tykocinie (odbudowany praktycznie od podstaw z inicjatywy Jacka Nazarko w XXI stuleciu), w którego historycznych podwojach zakosztowali tradycyjnej podlaskiej kuchni.

Po degustacji kulinarnych przysmaków przyszedł z kolei czas na Biebrzański Park Narodowy, na którego bagnach znajduje się wiele gatunków ptaków lęgowych, w tym: batalion, wodniczka, żuraw, sowa błotna itd. Występują w tym miejscu również gatunki rzadkie i reliktowe, takie jak: gnidosz królewski, wierzba lapońska oraz brzoza niska. Goście mogli tutaj podążać fragmentem tak zwanej „Carskiej Drogi” z XIX wieku – strategicznego traktu militarnego z czasów cara Mikołaja II (1868–1918) – który wiedzie między innymi przez niedostępne bagna i wydmy Biebrzańskiego Parku Narodowego. Wczesnym wieczorem uczestnicy wyprawy wrócili zaś do Białegostoku, nad wyraz miło wspominając spędzony tego dnia czas.

Od lewej: dr Jekaterina Chomienko (Muzeum Literatury w Odessie, Ukraina), prof. Natalia Maliutina (Odessa, Ukraina), dr Robert Szymula (Uniwersytet w Białymstoku)

W sobotę (6 maja) odbyła się wycieczka do Warszawy. Goście wyruszyli z samego rana pociągiem z Białegostoku do stolicy Polski. Z Dworca Centralnego udali się wprost do Pałacu Kultury, by przez Śródmieście dotrzeć na ulicę Nowy Świat, o której dziejach – związanych z historycznym Traktem Królewskim – opowiedział im dr Grzegorz Czerwiński z Uniwersytetu w Białymstoku. Następnie odwiedzili budynek główny Uniwersytetu Warszawskiego. Po opuszczeniu zabytkowego gmachu polskiej uczelni skierowali się ponownie na Nowy Świat.

Goście z Ukrainy zatrzymali się też przy Placu Bankowym, by następnie zwiedzić odbudowane po II wojnie światowej perły polskiej architektury: Zamek Królewski i przylegający doń Rynek Starego Miasta. Następnie udali się po obiedzie do Łazienek Królewskich, które zrobiły na nich – wraz ze znajdującymi się tam czterema ogrodami (Królewskim, Romantycznym, Modernistycznym, a także Chińskim) – ogromne wrażenie. Zwieńczeniem wizyty w Warszawie był czas wolny w Centrum, w trakcie którego część z gości udała się na zakupy. Późnym wieczorem wybrano się zaś w drogę powrotną ostatnim tego dnia pociągiem relacji Warszawa–Białystok. Swój pobyt w stolicy Polski wszyscy uznali za niezwykle udany.

Konferencja przebiegła w miłej, merytorycznej i pogodnej atmosferze. Obradowano po polsku, ukraińsku oraz rosyjsku. Jej pokłosiem będzie monografia zbiorowa, która ukaże się w przyszłym roku w Naukowej Serii Wydawniczej „Colloquia Orientalia Bialostocensia”. Z materiałami z poprzedniej sesji można się z kolei zapoznać – w wydany przez Książnicę Podlaską i Wydział Filologiczny Uniwersytetu w Białymstoku – tomie zatytułowanym *Odessa w literaturach słowiańskich. Studia* (Białystok–Odessa 2016)¹.

¹ *Odessa w literaturach słowiańskich. Studia*, red. nauk. J. Ławski i N. Maliutina, Białystok–Odessa 2016.